

Ks. Adam Durak, *Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa. Analiza hermeneutyczna tekstów celebracji*, Warszawa 1999, ss. 234.

Książka ks. A. Duraka pt. „Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa. Analiza hermeneutyczna tekstów celebracji”, wydana przez Wydawnictwo „Poligrafii Salezjańskiej” stanowi publikację przygotowaną w ramach ubiegania się o tytuł profesora. Jej Autor znany jest dobrze polskim teologom, zwłaszcza liturgistom, których sekcji przewodniczy od 1998 r. W Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie pełni funkcję Kierownika Katedry Hermeneutyki Liturgicznej. Formację naukowo-liturgiczną uzyskał w Papieskim Instytucie Liturgicznym „San Anselmo” w Rzymie, uwieńczoną licencjatem w oparciu o pracę pt. „La luce divina pasquale nella Missa in nocte del Natale del Signore” (1980). Dalsze studia odbył na Wydziale Teologicznym Papieskiego Uniwersytetu św. Urbana, gdzie otrzymał doktorat na podstawie rozprawy pt. „L’iniziazione cristiana, mistagogia della Carita. Studio teologico, biblico, liturgico e pastorale dell’OICA” (1982). Pracę tę wydał także po polsku: „Chrześcijańskie wtajemniczenie dorosłych drogą do Miłości”, Warszawa 1991, ss. 139. W trosce o dobre uczestnictwo wiernych w liturgii opublikował książkę „O Mszy Świętej dla Ciebie”, Warszawa 1990.

Z kolei ks. A. Durak zajął się analizą formuł eucharystycznych w mszalnych formułach wybranych okresów przedstawiając jej wyniki w drukowanej rozprawie habilitacyjnej pt. „Treści uczestnictwa we Mszy Świętej w świetle formuł eucharystycznych Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich, Piła 1992, ss 174. W kręgu tych samych zainteresowań i założeń metodologicznych pozostał także w omawianej książce. Dla pogłębionego odczytania teologicznych treści liturgicznych tekstów uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa przeanalizował istotne elementy mszalnej i procesyjnej celebracji tej uroczystości. Przedmiotem jego analizy stały się zarówno bogate w treści lektury biblijne, jak i metaforyczne śpiewy procesyjne oraz teksty eucharystyczne, najbardziej wyrażające ducha wspólnoty. Pozwoliło mu to na ukazanie novum tej uroczystości po Soborze Watykańskim II, zawierającej charakterystyczne cechy posoborowej duchowości eucharystycznej w odróżnieniu od znamion obchodu tego święta wyrosłego w Kościele na tle adoracyjnej pobożności eucharystycznej w średniowieczu.

W pierwszym rozdziale Autor podaje genezę i rys historyczny tradycyjnego obchodu „Bożego Ciała”, uwzględniając pojawienie się tego święta w Polsce. Obchód ten, ustanowiony po sławnych objawieniach bł. Julianny z Cornillon (zm. 1258), wprowadzony został 11 sierpnia 1264 r. w całym Kościele przez bullę „Transiturus de hoc mundo” papieża Urbana IV. W Polsce upowszechnił się po wydaniu w 1320 r. statutów bpa Naukera, najpierw w diecezji krakowskiej, a później wrocławskiej. Zwyczaj celebrowania Mszy św. wobec wystawionego Najświętszego Sakramentu w sam dzień święta i przez oktawę przyjął się w Polsce od XIV w. Powszechnie święto Bożego Ciała weszło w życie w diecezjach polskich w XV w.

Rozdział drugi rozprawy poświęcony jest analizie tekstów biblijnych liturgii mszalnej omawianej uroczystości oraz towarzyszącym im śpiewom z trzyletniego ich cyklu. Wspólnota chrześcijańska poprzez lekturę biblijną podawaną w kontekście celebrowanej Eucharystii poznaje zapowiedzi tego misterium tak w Starym Testamencie, jak i jego realizację w osobie Jezusa Chrystusa. Karmiona przez Zbawiciela „wyborną pszenicą” rzesza wiernych wychwała Boga za wszystkie Jego dobrodziejstwa, w pełni świętuje i cieszy się, uczestnicząc w uroczystości Bożego Ciała (Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa).

W trzecim rozdziale dokonuje Autor analizy tekstów euchologicjnych uroczystości, zwracając uwagę głównie na modlitwy prezydencjalne, tj. wykonywane przez biskupa lub prezbitera. Należą do nich: Kolekta, Modlitwa nad darami, dwie Prefacje o Najświętszej Eucharystii i Modlitwa po Komunii. W tym rozdziale Autor przeprowadza też analizę śpiewów procesyjnych mszalnych, antyfony na wejście i antyfony na Komunię, które, jak podkreśla, „dobrze korespondują z duchową atmosferą sprawowanej liturgii i omawianym biblijno-euchologicznym depozytem uroczystości” (s. 112). Przy analizie tekstów została uwzględniona geneza i ewolucyjny rozwój interpretowanych modlitw. Ich sformułowania stanowią żywe świadectwo wiary Kościoła, czerpią bowiem swą inspirację z medytowanego Słowa Bożego i chrześcijańskiej praktyki modlitwowej. Są uwidocznionym w Słowie i Cynie (sakramencie) świadectwem przeżycia przez wierzących Chrystusowej tajemnicy w Kościele. Są odkrywczym znakiem twórczej charyzmy, uwypuklając miłość i miłosierdzie zbawiającego Boga, który w przestrzenno-czasowym doświadczeniu Eucharystii objawia tajemnicę zbawienia poprzez moc Ducha Świętego w Męce, Śmierci i Zmartwychwstaniu Pana. Ukazywany, dzięki analizie tekstów euchologicjnych, depozyt wiary wskazuje, z jednej strony na „misterium salutis”, a z drugiej na sytuację egzystencjalną chrześcijanina – człowieka wiary i jego misyjne zadanie wobec świata.

Rozdział czwarty dotyczy tekstów procesji teoforycznej uroczystości. Najpierw Autor omawia genezę procesji oraz podaje przykłady jej upowszechnienia od końca XIII w. w Kościele niemieckim, a wiek później także w Polsce i innych krajach Europy. Ze-stawia też strukturalne elementy tego obchodu ukształtowane pod koniec średniowie-

cza, które przetrwały z niewielkimi tylko zmianami do Soboru Watykańskiego II. Od dnia 15 lutego 1967 r. obowiązuje nowy porządek procesji teoforycznej Bożego Ciała, zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski. Nowe formularze zawierają perykopy biblijne i śpiewy tematycznie związane z misterium Eucharystii, które podkreślają, że jest ona ofiarą, pokarmem i napojem dla wyznawców Chrystusa, a także zadatkiem życia wiecznego i sakramentem jedności Kościoła. Te przewodnie myśli Eucharystii występują w tekstach biblijnych i euchologijnych, a także w śpiewach przy poszczególnych stacjach. Eucharystia ukazywana jest jako owoc i znak zbawczej miłości Chrystusa. Dzięki przeżywanemu misterium teoforycznej procesji chrześcijanin poznaje miłość Chrystusa i sam zaczyna miłować Mistrza, pociągnięty Jego wzorem.

Ostatni rozdział książki dotyczy życiowego wymiaru misterium Eucharystii. Autor zwraca uwagę, że zarówno analizowane lektury biblijne oraz śpiewy procesyjne, jak i teksty euchologijne uroczystości są nie tylko wyrazem doświadczenia wiary w tajemnicę Eucharystii, którą sprawuje Kościół, ale także szkołą modlitwy, moralnego postępowania i społecznego działania według prawa miłości jako naczelnej normy wskazanej przez Chrystusa. Ta „lekcja” widoczna jest w całej strukturze uroczystości, tj. w Ofierze Mszy św, eucharystycznej uczcie jak i w procesji teoforycznej. Celebrowana uroczystość prowadzi wiernych do Chrystusa według znanego adagium „lex orandi, lex credendi” Jednocześnie w tekstach tej uroczystości urzeczywistnia się przejście od tej zasady do reguły „lex vivendi”

Autor książki w oparciu o syntagmy treściowe wyodrębnione z tekstów uroczystości Ciała i Krwi Chrystusa pokazuje, że Eucharystia jako anamneza Ostatniej Wieczery i Paschy Chrystusa urzeczywistnia Boży plan zbawienia, objawia go i dopełnia zarazem. To Chrystus, Arcykapłan Nowego Przymierza poprzez Ducha Świętego buduje wspólnotę Kościoła wokół Eucharystii, sprawowanej przez uczniów od dnia Zmartwychwstania. Eucharystia jest przede wszystkim „Sakramentem obecności” Zmartwychwstałego Chrystusa, który włącza swój lud w paschalne dzieło swojej zbawczej misji i pozwala mu doświadczyć „przyszłej Paschy” – jak podkreśla Autor. Udział wierzących w Eucharystii i w uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa i wymiar ich chrześcijańskiego życia wiąże się z mocą Ducha Świętego, gdyż „Duch Święty prowadzi tę wspólnotę ludzi wierzących na Uczę Ciała i Krwi Chrystusa i pozwala jej z mocą głosić Jego mękę, śmierć i zmartwychwstanie” (s.186).

Z pełnym uznaniem należy się odnieść do przeprowadzonej przez Autora analizy semantyczno-strukturalnej. Bezspornie tego rodzaju badania nad tekstami liturgicznymi ubogacają nauki teologiczne o nowe treści zawarte w liturgii Kościoła. Wyłaniają nowe myśli, zawarte w skarbcu czytań biblijnych, śpiewów liturgicznych i formuł euchologijnych. Za Autorem książki trzeba przyznać, że ten depozyt wiary ukryty w tekstach liturgicznych odsłania się dzięki studium nad kerygmą kościelną, poprzez badanie katechetycznych pouczeń i samej mistagogii życia płynącego z wiary wyznawców

Chrystusa we współczesnym świecie. Znajdujące się w tekstach liturgicznych Kościoła treści, a wyłowione poprzez fachowe studium, mogą dostarczać duchowego pokarmu, tak bardzo potrzebnemu współczesnemu człowiekowi, ułatwiając mu kształtowanie ewangelicznych postaw życia z wiary. Tym samym przyczynią się do budowania wspólnoty Kościoła oraz upodobniania się do Chrystusa. Jednocześnie poszerzą wizję misterium Eucharystii i pogłębią teologiczne formy jej kultu.

Lektura książki nasuwa pewne pytania. Pierwsze wiąże się z podtytułem książki, który wyraźnie wskazuje, że zawiera ona „analizę hermeneutyczną tekstów celebracji” (uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa). Jak zatem wytłumaczyć w tym kontekście odniesienia historyczne, które są widoczne nie tylko w rozdziale pierwszym. Czytelnik ma prawo spodziewać się jasnego umotywowania powiązań danych historycznych z metodą hermeneutyczną.

Rodzi się również pytanie związane z tytułami rozdziałów. Czy nie byłaby uzasadniona konsekwencja w posługiwaniu się aktualną nazwą uroczystości Ciała i Krwi Chrystusa, a nie Bożego Ciała (I i II rozdz.)? Autor kierował się zapewne uwarunkowaniami historycznymi, ale czytelnik może oczekiwać bliższego wyjaśnienia. Do tekstu książki wdarły się drukarskie pomyłki. Korekty wymagają zapisy nazwisk: P. Szczaniecki, a nie P. Szczaniecki (s. 25) i M.U. Mazurczak, a nie M.U. Mazurek (s. 21 i 190). Można mieć także pewne uwagi natury metodologicznej odnośnie do zapisu bibliograficznego, np. bardziej uzasadnione byłoby przytaczanie dzieł zbiorowych według tytułu, a nie nazwiska redaktora, które powinno się znaleźć w nawiasie.

Wątpliwości te nie mają charakteru merytorycznego. Recenzowana książka jest dziełem dojrzałym. Na pewno spełni oczekiwania czytelników i naukowych badaczy omawianej problematyki. Warto też dodać, że pod względem edycyjnym jest wydana starannie, urozmaicona barwnymi fotografiami, ilustrującymi omawianą problematykę. Zawiera też streszczenia francuskie i niemieckie oraz włoski spis treści, co może ułatwić jej szerszy odbiór.

ks. Jan Decyk